

פרשת מטות

הצפוי והבחירה במסע החיים

פרשות השבוע מגלות לעינינו את תמונת ההשגחה על כל מסעות חיינו, עם דגש על הבחירה החופשית הניצבת בפנינו בכל מסע ומסע.

מסעות ידועים מראש

פרשות 'מטות' ו'מסעי' הן החותמות את ספר 'במדבר'. החומש שעוסק ברובו בנדודים של עם ישראל במשך הארבעים שנה, באופן נסיעתם המופלאה במדבר הגדול והנורא, כמו גם במאורעות ובניסיונות שעברו. בבואנו אל פרשת 'מסעי' התורה כמו אוספת את כל המסעות ומגלה לנו תמונה מפעימה של מכלול המסעות. הפרשה פותחת, "אֵלֶּה מִסְעֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר יֵצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם--לְצַבְאֹתָם: בְּיַד-מֹשֶׁה, וְאַהֲרֹן. וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-מוֹצְאֵיהֶם, לְמִסְעֵיהֶם--עַל-פִּי ה'; וְאֵלֶּה מִסְעֵיהֶם, לְמוֹצְאֵיהֶם". הרמז הראשון נמצא בראשי התיבות של המילים "מִסְעֵי בְנֵי", מ"ב. סך כל המסעות שעשו בני ישראל היו מ"ב מסעות. לפתע, מתבררת מציאות ההשגחה, כל אותם המסעות שנראו אקראיים לחלוטין, העיכובים, ההמתנות, הטענות והמרידות, בעצם מסתכמים לסך ארבעים ושתיים מסעות. מספר זה מרמז על שם קדוש הנקרא שם מ"ב, או בלשון המקובלים, השם המעלה. שם בן ארבעים ושתיים אותיות המופיע בתפילה הידועה, 'אנא בכח' שנכתבה ע"י רבי נחוניא בן הקנה, שם המוצפן גם בקדיש ובקריאת שמע ובעוד מקומות יסודיים בחייו של כל יהודי.

שם מ"ב

השם הקדוש מתקן את כל הקלקולים שהיו בזמן המלכים "אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדוֹם לְפָנֵי מֶלֶךְ-מֶלֶךְ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל" (בראשית ל"ו ל"א). כפי שהם מוזכרים בסוף פרשת 'וישלח'. המלכים כולם מתו ורק המלך השמיני שמוזכר היה שלם ומתוקן. בקצרה, המלכים המוזכרים בספר בראשית מרמזים על עניינים גבוהים בקבלה. אלה העולמות שנחרבו, עד שנברא העולם הזה. כל מלך אמר 'אני אמלוך' - ללא שיתוף עם הכלל ובהנהגה של שליטה אנוכית. הדבר גרם לשבירה של העולמות ומהשבירה הזאת נפלו ניצוצות לקליפות. התפקיד שלנו בבריאה זה לברר את הניצוצות מתוך כלל המציאות של העולם הזה ולהעלותם חזרה אל שורשם. הניצוצות נפלו גם אל מקומות שהס"א תפסה אותם בלי שתהיה אפשרות להיכנס לשם, וזה המדבר, "הַגְּדֹל וְהַנּוֹכָא, בְּחֹשׁ שְׂרָף וְעַקְרָב, וְצִמְאוֹן, אֲשֶׁר אֵין-מַיִם" (דברים ח' ט"ו). המדבר שאין בו לחלוחית של קדושה. זאת הסיבה שהקב"ה הביא את ישראל שיעשו מ"ב מסעות כנגד השם של 'אנא בכח', השם שסגולתו להעלות את הניצוצות ולתקן את כל המקומות שצריך לתקן, להוציא בולעם מפייהם, להוציא יקר מזולל. המפרש "נחל קדומים", מגלה ברמז שהעלאת ניצוצות משבי הקליפה היא גם התכלית של כל הגלויות. הוא אומר, בראשי התיבות של המילים "אֵלֶּה מִסְעֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל", נמצאות ארבע הגלויות, אדום, מדי (פרס), בבל, יון.

מסעות אישיים

אכן דבר גדול להבין שתכלית כל המסעות של עם ישראל במדבר היתה בדבר תיקונו של עולם ע"י איסוף הניצוצות בכח שם קדוש המתבטא בארבעים ושתיים מסעות מדויקים להפליא. אולם, התמונה נהיית עמוקה עוד יותר כשלומדים את דברי הבעל שם טוב על הפרשה. אומר הבעש"ט, "כל המ"ב מסעות, הם אצל כל אדם מיום היוולדו, עד שובו אל עולמו. להבין זה, כי מיום הלידה והוצאתו מרחם אמו, בחינת יציאת מצרים כנודע", יציאת מצרים היא היציאה מהמייצרים, כמו תינוק היוצא מרחם אמו בלידה, "אחר כך נוסע ממסע למסע עד בואו לארץ החיים העליונה", ממש כפי שעם ישראל הגיעו בסיום המסעות אל ארץ ישראל, ומוסיף שם הבעש"ט, "בודאי נכתבו המסעות בתורה, להורות הדרך הישר לאיש הישראלי, לידע הדרך הישר אשר ילך בו כל ימי חייו" (בעש"ט על התורה, מסעי). שוב אנו רואים איך סיפורי התורה ניצחיים גם בכלל וגם בפרט. עם ישראל העלו ניצוצות במ"ב מסעות במדבר, ואנו, כל אחד, מעלים

פרשת מטות

ניצוצות במ"ב המסעות של חיינו, ביודעין או שלא ביודעין.

הכל צפוי והרשות נתונה

התבוננות פנימית זאת בפרשת 'מסעי', מעוררת את שאלת הבחירה החופשית. אם ארבעים ושתיים המסעות של כל אחד מאתנו קבועים, מה בדבר הבחירה החופשית שלנו? ועוד שהבעל שם טוב מביא את הפסוק מתהילים, "מִהָ, מִצְעָדֵי-גֶבֶר כִּנְוָנוּ; וְדַרְכּוֹ יִחְפָּץ" (תהילים ל"ז), ואומר, "האדם חושב שכל מקום שהוא הולך אליו זה לפי חפצו וענייניו, ובאמת הקב"ה מוליכו". הדברים מתבהרים כשמסתכלים בשמות שנתנה התורה לכל אחד מהמסעות. אומר הבעש"ט, "וידוע שכל המסעות הם בחינת קדושים וטהורים", זאת אומרת שהתוואי של כל ארבעים ושתיים המסעות היה כולו נקי מתקלות והיה כמסלול של עליה רוחנית טהורה. אלא שכתוב בתורה, "וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-מוֹצְאֵיהֶם, לְמַסְעֵיהֶם-עַל פִּי ה', וְאֵלֶּה מַסְעֵיהֶם, לְמוֹצְאֵיהֶם". התורה כותבת פעם אחת, "מוצאיהם למסעיהם" ופעם נוספת, "מסעיהם למוצאיהם". על האזכור הראשון כתוב "על פי השם", ועל השני לא. העניין הוא כפי שמסביר זאת הבעש"ט שהאזכור הראשון הוא על התוואי הרוחני המקורי שהיה "על פי השם", או לענייננו, "הכל צפוי", ואילו האזכור השני הוא על שום שנשתנו הדברים ע"י מעשיהם של בני ישראל, או לענייננו, "הרשות נתונה". רבנו בחיי אומר, "שהכל לפי מחשבתם של ישראל בהקדוש ברוך הוא" (רבנו בחיי על התורה, מסעי).

שמות המסעות

הבעל שם טוב מוסיף ומגלה כי למשל "קברות התאוה", אותו מקום בו ניסו בני ישראל את השם והתלוננו כי מאסה נפשם במו, או כלשון הכתוב, "הַתָּאֵו וְתָאֵוָה" (במדבר י"א ד'), בכו שהם רוצים בשר, ואף התגעגעו לדגה, לבצלים ולשומים של מצרים וכו', מסע זה היה בבחינת חכמה. דהיינו, שבמקום ההוא היה גילוי עצום של אור החכמה, האור שמסוגל לבטל כל התאוות ולהביא את האדם לדבקות עם בוראו. אלא ש"נשתנו הדברים ע"י מעשיהם". זאת אומרת, במקום שתאיר בהם החכמה ויפטרו מתאוותיהם, כתוב, "כִּי-נָשָׂם, קָבְרוּ, אֶת-הָעֵם, הַמִּתְאַוִּים" (שם). במקום לקבור את התאוות, נקברו המתאוים. רבנו בחיי אומר שהמסעות שבהם היתה מחשבתם של בני ישראל טובה בקב"ה, עוררו עליהם את הרחמים, וכך נקראו אותם מקומות, הר שפר (לשון שיפור), מיתקה (לשון מתיקות) וכו', ואילו המסעות שבהם מחשבתם של בני ישראל היתה רעה, עוררו עליהם את מידת הדין, וכך נקראו אותם מקומות, חרדה, דפקה, מרה וכו'. אומר הבעש"ט, "ואם היו נוסעים ובאים למסעות הנ"ל ולא משנים אותם במעשיהם, בודאי היה מאיר להם כל מסע ומסע באור הגנוז בתוכו".

תפקיד המטות

כאן בדיוק ניתן להבין את הקשר לפרשת 'מטות'. הפרשה פותחת בפסוק, "וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-כָּאֲשֵׁי הַמִּטּוֹת". בעצם זהו המקום היחיד שכתוב בו שמשה רבנו מדבר באופן מיוחד אל ראשי המטות, ונשאלת השאלה למה דוקא פה משה מדבר אל ראשי המטות? ראשית, מפני שימיו של משה ספורים וכאן הוא סומך את ידיהם של ראשי המטות להנהיג את העם בהמשך הדרך, בכניסה אל הארץ המובטחת. שנית, הרב שיינברגר שליט"א מסביר, הענין קשור לפרשת 'מי מריבה' ולמטה של משה עצמו. הקב"ה אמר למשה, "קח אֶת-הַמִּטָּה, וְהִקְהַל אֶת-הָעֵדָה אִתָּה וְאֶהְרֹן אַחִיךָ, וְדַבַּרְתֶּם אֶל-הַסֵּלַע לְעִיבֵיהֶם, וְנָתַן מִיָּמָיו; וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מִים מִן-הַסֵּלַע, וְהִשְׁקִיתָ אֶת-הָעֵדָה וְאֶת-בְּעֵיכֶם" (במדבר כ' ח'). מדברים אלה, משה רבנו הבין שיש למטה תפקיד פעיל בעניין. הוא מנסה לדבר והדיבור לא עוזר, אז הוא מכה עם המטה. הקב"ה אמר לו, אם אתה תדבר, אז הסלע מעצמו ייתן את מימיו. אולם בשביל שהדבר יקרה, המדבר צריך בטחון שדבריו ישפיעו וישמעו. משה רבנו לא האמין שכלל ישראל יכול להיות בדרגה כזאת של דיבור. כאן בפרשה משה רבנו מלמד את ראשי המטות ואותנו איך לדבר. הוא אומר, לפעמים צריך גם מטה, אבל זה לעיתים נדירות. אתם צריכים להשתדל שהדיבור שלכם יהיה כל כך חזק שלא תזדקקו למטה אף פעם.

פרשת מטות

הכח להטות

מטה זה מלשון הטיה. המטה מייצג את הכח להטות את פני המציאות לטובה או חס ושלום להפך. בתוך כל אחד מאתנו יש ראש מטה שמנהיג אותנו בפנימיות. מאוד קל לראש המטה הזה ישר להכות, אך עלינו ללמוד איך לנהוג עם המטה בתבונה. בין אם זה נוגע להנהגה פנימית, לחינוך ילדים או לקשרים עם הסביבה. אנחנו נדרשים שהמטה ישמש להנהגה טובה ושהדיבור שלנו יהיה דיבור של אהבה ויפעל את כל מה שצריך לפעול, גם בלי הצורך במטה. לשם כך, עלינו ללמוד היטב את אומנות הדיבור מהתורה. אנו בסיומו של ספר 'במדבר' ופה כבר טמונה ההתחלה של ספר 'דברים'. ספר 'דברים' הוא השיא של יכולת הדיבור האנושית. אלה הדברים הטהורים אשר דיבר משה אל כל בני ישראל, ברגעים האחרונים של חייו. פרשת 'מטות' עוסקת בדיני נדרים ושבועות. בדיוק בעניין זה אנו רואים עד כמה חשוב דיבורו של אדם, עד איפה מגיע כח הדיבור של האדם למעשה. אומר הרב שיינברגר שליט"א, אדם ע"י דיבורים יכול להפוך מציאות בפועל, ממש לשנות את העולם בו הוא חי. אדם שנשבע או נדר, יש לו עכשיו איסור נוסף שלא היה לו לפני כן. האדם הופך מציאות של חפץ, שלפני כן היה דבר של היתר לאיסור - בשר היה כשר עם כל ההיתרים והכשרויות ואחרי שהוא עשה נדר, זה הופך להיות בשר איסור. השבועות והנדרים הם למעשה גבולות שבעזרתם אנו מטים את כח החיים לכיוון מסוים הרצוי לנו. לכל אחד במסעות חייו נתן הקב"ה את הכח להטות ועיקר הכח הזה מתבטא בדיבור. אולם כפי שהבאנו את דבריו של רבנו בחיי, "שהכל לפי מחשבתם של ישראל בהקדוש ברוך הוא", השורש הוא במחשבה שלנו בבוא עולם.

הכוח של מדין

עניינה הפנימי של מלחמת מדין הכתובה בפרשה הוא הקרב על המחשבות. בפרשת פנחס, כבר הזכרנו שמדין זה אותיות דמיון וגם דיברנו על מה שזה אומר עבורנו. כאן, אומר הרב שיינברגר שליט"א, שמדין זה גם ענין של כל מיני דעות. יתרו, שבא ממדין, היה כומר לעבודה זרה והוא היה מכלול כל הדתות. הוא חיפש בכל המקומות, עד שאמר, "עַתָּה יִדְעֵתִי, כִּי-גָדוֹל ה' מְכַל-הָאֱלֹהִים" (שמות י"ח י"א). מישהו אחר שאומר, אני יודע, זה לא באמת שהוא יודע, כי הוא לא מכיר משהו אחר. כמו שאמרו חז"ל על שלמה המלך, שאם מישהו אחר היה אומר, "הַכֹּל הֶבְל" (קהלת א' ב'), היו אומרים שהוא לא מכיר את העולם. אבל אין מישהו כמו שלמה המלך שמיצה את כל התענוגות של העולם הזה, כפי שהוא מתאר את זה בספר קהלת. אז אפשר להאמין לו, ש"הַכֹּל הֶבְל". אדם שאומר משהו, צריך להכיר את הדברים שעליהם הוא מדבר. יתרו כל כך חדר לכל הדתות עד שדרכן הגיע לקצה החקירה ושם מצא את האמונה בשם. לכן היה יכול לומר, "עַתָּה יִדְעֵתִי, כִּי-גָדוֹל ה' מְכַל-הָאֱלֹהִים".

להידמות לעליון

בכל הדתות האחרות אנשים רוצים להידמות לעליון, אבל לא בדרך הנכונה. נבוכדנצר אמר, "אֶעֱלֶה, עַל-בְּמִתִּי עֵב; אֶדְמָה, לְעֵלְיוֹן" (ישעיהו י"ד י"ד). אומר הרב שיינברגר שליט"א, הדרך הנכונה היא, שצריך להידיבק במידותיו, "מה הוא רחום וחנון אף את תהא רחום וחנון" (מסכת פאה). אבל קיימת סכנה גדולה בלהידיבק בעליון. אחד מהדברים זה הגאווה הגדולה של האדם, הגאווה וההשתלטות. אנשים שלא עוצרים אותם, הם לא יעצרו עד שישלטו על כל העולם כולו. יצר השלטון של האדם מאוד חזק וזה נובע מהשורש שלו. הקב"ה, אחד יחיד ומיוחד, ברא את האדם הראשון בדמותו ובצלמו - יחיד ושולט על כל העולם. אנו יודעים שכל מה שיש בשורש, האדם נמשך אחריו, ולכן הוא גם כן רוצה להיות יחיד. אבל ההבדל העצום הוא, שהקב"ה יחיד שמשפיע לכל העולם כולו. מאידך, האדם לא רוצה להיות יחיד כדי להשפיע, אלא בשביל הגאווה שלו, האינטרסים שלו, רוצה לשלוט ולנצל את כל העולם כולו לטובתו. זה היצר של ההשתלטות של להיות יחיד. הגיבור רוצה להיות גיבור יחיד, העשיר רוצה להיות הכי עשיר וכו'. זה נובע מהכח של "אֶדְמָה, לְעֵלְיוֹן". יש שתי צורות להידמות לעליון. אחת, להידמות ולהיות כמו השם, שמשפיע לכל אחד. כך האדם ישפיע לכל אדם, אם הוא מכיר אותו או לא, לבהמה, לחיה, להשפיע לכל ברייה,

פרשת מטות

ממש כמו הקב"ה. זו הדרך הנכונה. הדרך השגויה היא בלא טהרה, היא לשלוט על כל העולם אך ורק בשביל האינטרסים האישיים. יתרו בא ממדיין להר סיני. במדיין ניצל את כל העולם לאינטרסים שלו. כשבא להר סיני, הוא בא למדבר, לבטל את הכל ולהתבטל כלפי בורא עולם, כך להידמות לבורא עולם במידותיו.

מחשבות נוסח מדיין

התוכן הרוחני של המלחמה במדיין נסוב בדיוק על עניין כיוון המחשבה. הרב שיינברגר שליט"א מסביר, שכשיתרו עזב את מדיין, נשאר במדיין כח הדמיון, להידמות לעליון באופן שלילי. על זה נאמר בפרשה הקודמת על המדיינים, "צָרוּר, אֶת-הַמְדִינִים; וְהִכִּיתֶם, אוֹתָם כִּי צָרְרִים הֵם לָכֶם, בְּנִכְלִיָּהֶם אֲשֶׁר-נָכְלוּ לָכֶם עַל-דָּבָר-פְּעוּר" (במדבר כ"ה י"ז). אומר הרב שיינברגר שליט"א, 'בנכליהם', זה המחשבות. במחשבה שלהם, הם נכנסו לתוך החשיבה שלכם ורצו להכניס את ההטעיה. רצו שאתם תחיו בטעות, שאתם תחשבו שאתם כאילו הולכים בדרך הכי נכונה - בדרך הנבואה, בדרך ההתקשרות, הרוחניות, המדיטציה, וכל מיני דברים ששייכים לעולם הרוחני, וככה הם יכנסו לתוך המח שלכם. זה היה המאבק של בלק בן ציפור. הוא לא היה יכול לסבול את בני ישראל. כמו שאמרנו, הוא לא היה אמור לפחד מהם, כי היה הרי אסור להם להילחם בו. אלא שהוא פחד ממלחמת דעות. לכלל ישראל יהיה מדינה משלהם, ארץ משלהם, הם יעקרו את השורשים שלנו, "עַתָּה יִלְחָכוּ הַקֶּהֱל אֶת-כָּל-סְבִיבֵינוּ, כְּלַחֲךָ הַשּׁוֹר, אֶת יֶרֶק הַשָּׂדֶה" (במדבר כ"ט ד') - כמו השור שעוקר את עשב השדה מהשורש, ולא יהיה לנו קיום. הדרך של "אדמה לעליון", של שליטה על המציאות למימוש צרכים אנוכיים תאבד. זוהי מלחמה על שתי גישות שונות, מלחמה על שני כיוונים שונים. הכיוון ההרסני של סיפוק רצונות אגואיסטים והכיוון המשפיע, של שליטה על מנת להיטיב. שוב נזכיר, שאמנם אכן התקיימה מלחמה עם מדיין, אבל העיקר כאן זה להבין שהמלחמה הזאת מתנהלת בתוכנו. המדובר הוא על כוחות ותנועות בנפש פנימה. ישנו צורך גדול בעבודה הרוחנית הפנימית, לעקור את החשיבה המדיינית, המדומיינת, האגואיסטית, וזאת על מנת לפנות מקום לחשיבה אלטרואיסטית, חשיבה של השפעה והטבה. חשוב לזכור, שאין שתי מחשבות משמשות יחד, או זאת או זאת. הבחירה בידינו בכל רגע ורגע להטות את מציאות חיינו בכיוון הנכון.

סיכום הדברים

למעלה שאלנו, אם המסעות של חיינו אכן צפויים מראש, אז איפה הבחירה החופשית שלנו, והתמונה מתבהרת. הבחירה היא בתודעה, לאן להטות את המחשבה שלי בכל מסע ומסע. הזכרנו בתחילה את שמונת המלכים שמלכו בארץ אדום, במחשבה של "אני אמלוך", במחשבה אגואיסטית לחלוטין. המלכים ההם נשברו. אבל, התודעה שהם מייצגים עוד מושרשת עמוק בנפשנו. כל עוד אנחנו מרוכזים במחשבת הרצון לקבל על מנת לקבל, נמשיך במרדף אחרי האור והאור ימשיך להסתלק ולחמוק מתוך חיינו. הדרך היחידה להתחבר לאור ולהגיע אל הטוב, היא בדרך ההשפעה של לקבל על מנת להשפיע. את המסעות אנו ממילא צריכים לעבור. עכשיו הבחירה היא באיזה אופן נעבור אותם. איזה שמות יינתנו להם. כל זה כבר תלוי בתודעה שלנו. כאמור, כל אדם יעבור ארבעים ושתים מסעות בימי חייו, עד בואו אל הארץ העליונה. לכן חשוב להפנים את השעור של פרשות 'מטות מסעי' עמוק כי עכשיו הוא הזמן בו נכתבת התורה של כל אחד מאתנו, ואנו קובעים את שמות המסעות על פי רמת התודעה שלנו ומחשבתנו הפנימית בבורא עולם. נחתום במילים של הבעש"ט: "בודאי נכתבו המסעות בתורה, להורות הדרך הישר לאיש הישראלי, לידע הדרך הישר אשר ילך בו כל ימי חייו". שנזכה ללכת תמיד בדרך הישר.

השעור מוקדש לרפואת דנה בת רותי, איילין שילה בת מרגרט, שמחה בת עליזה בתוך כלל חולי עמו ישראל

השעור מוקדש לעילוי נשמת הרב אברהם בן יהודה צבי זצ"ל, חנה שני בת שרה סרח ז"ל,

פרשת מטות

גילה בת רחל ז"ל ת.נ.צ.ב.ה

מודעות - מרכז רוחני לקבלה וחסידות

בדרכו של בעל הסולם

רח' אחווה, 24 ת"א

03-5100587